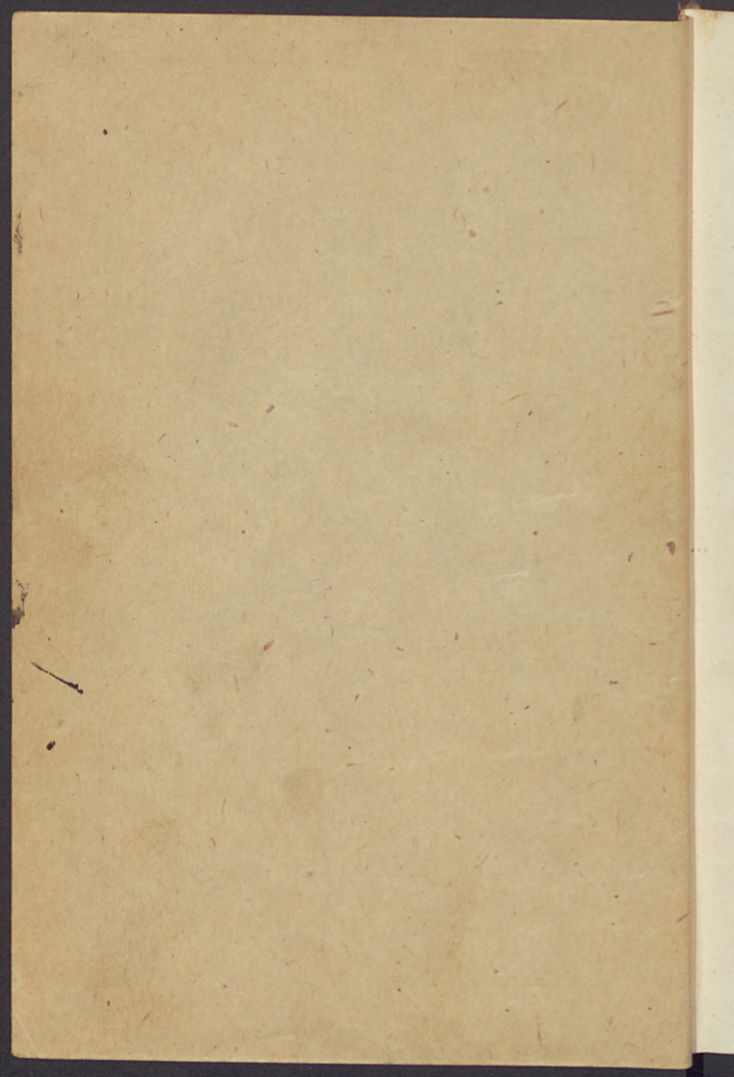


77. **Nansen Fr.** Ejen és jégen
át. I. Rövidítve fordította *dr.*
Brózik K.
78. **Nansen Fr.** Ejen és jégen
át. II. Rövidítve fordította *dr.*
Brózik K.
79. **A peleskei nótárius.** Irta
gróf Gvadányi József. Sajtó
alá rendezte *Kardos Albert.*
80. **Don Pietro Caruso.** Szin-
mű egy felv. Irta *Roberto*
Bracco. **Parasztbecsület.**
Népszínmű egy felv. Irta *G.*
Verga. Mindkettőt fordította
Radó Antal.
81. **Mikszáth Kálmán.** Két
elbeszélés. Homályos ügy. A
táborszernagy halála.
82. **Coppée F.** Henriette. El-
beszélés. Fordította *Bollikné*
Tölgyessy Margit.
83. **Matilde Serao.** Leányok.
Elbeszélés. Olaszból fordította
Tóth Béla.

163.

2067



DON PIETRO CARUSO.

SZINMŰ EGY FELVONÁSBAN.

IRTA

ROBERTO BRACCO.

növ. 2091.

PARASZTBECSÜLET.

NÉPSZINMŰ EGY FELVONÁSBAN.

IRTA

GIOVANNI VERGA.

80

MINDKETTŐT FORDITOTTA

RADÓ ANTAL.

A DEBRECZENI
ÁLLAMI REÁLISKOLA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST.

LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

13637/80

Minden jog fentartva.



DON PIETRO CARUSÓ.

SZEMÉLYEK:

Don Pietro Caruso. | Fabrizio Fabrizi gróf.
Margherita, leánya. | Hangok a szin mögül.

Történik Nápolyban. Idő: jelenkor.

(Szegényes butorzatú szoba. Fenéken, középütt nagy ajtó, mellette ablak. Jobbfelől egyszerű kandalló és kis ajtó. Majdnem egészen a kandalló előtt rozoga íróasztal, rajta összevissza hányt iratok és írószerszám, balról más ajtó. Pohárszék, kerek asztal, néhány szék, egy vasból való háromlábú állványon mosdótál, vizes kancsó, törülköző. A nagy ajtó és ablak között egyszerű ágy, rajta összehajtható matrác. A pohárszéken kis Madonna-szobor, mely előtt olajmécs ég. Nappal van, de a darab közben lassan homályosodik.)

ELSŐ JELENET.

MARGHERITA, FABRIZIO.

Fabrizio (ül, karjait keresztbe fonva, sötétben).

Margherita (az ablak előtt, hangosan beszél egy szomszédasszonnyal): Köszönöm, Punzóné ténsaszszony! *(aztán halkán, visszafordulva Fabrizio felé):* Bocsáss meg. A szomszédasszony szólt; azt mondta, jó lesz, ha beszédem a lepedőket, a miket kivettem szellőzni. *(Egy, az ablak elé feszített kötélről leveszi egymásután a két lepedőt, aztán összehajtja, a közben tovább beszélve a szomszédasszonnyal).* Ha nem szól, észre sem veszem, hogy beborult. *(Kissé villámlik, aztán dörög).* Már rákezd!

A szomszédasszony hangja: Otthon van az édes apa?

Margherita: Dehogyan van; magam vagyok, mint mindig.

A szomszédasszony hangja: Az éjjel háromszarvú ökörrel, meg púpos halottal álmodtam. Meg akartam kérdezni Don Pietrot, mit jelent a' . . . ő ért az ilyesekhez.

Margherita: Hát majd ha megjön... (*beteszi az ablakot.*) Megenged... (*Fabr.-hoz, visszatéve az összehajtogatott lepedőket a matrácra.*) Apa ágyára való. Baj lett volna, ha megáznak. (*Csend. Ránéz Fabr.-ra, közeledik hozzá hátulról, átfonja nyakát és megcsókolja haját.*) No, ugy-e hogy tréfa?

Fabrizio (*kiszabadítva magát karjai közül*): Nem tréfa, Margherita... Veled sohse üttem tréfát. Mielőtt erre rászántam magamat, nagyon meggondoltam a dolgot. És szenvedtem. De most már meg nem ingatsz.

Margherita: Hát bántottalak valamivel?

Fabrizio: Nem bántottál semmivel.

Margherita: Terhedre vagyok?

Fabrizio: Nem!

Margherita: Hát megrontom az életedet? Elvonlak valami egyébtől? Alkalmatlanságot szerzek?

Fabrizio: De nem, ha mondom! S épen ebből láthatod, hogy a mit teszek, tisztán a te javadért teszem. Ha folytatnám, mit veszíthetnék vele én?

Margherita: Nem tudom. De annyi bizonyos, hogy magamhoz köthettek volna, hogyha nem..

Fabrizio (*félbeszakítja*): Tévedsz!

Margherita: Nem, nem lett volna szabad azt tennem, a mit tettem. Olyan ostobának tartasz, hogy ezt meg nem értem?

Fabrizio: Semmit sem értesz.

Margherita: Szeszély volt az egész, és most, ugy-e vége?

Fabrizio: Már megint szeszélyt emlegetsz!

Margherita: Az hát, szeszély! Szeszély! Ha szerelem lett volna...

Fabrizio: Ugyan eredj; még senkisémet tudta megmondani, a szerelem olyan szeszély-e, a mely nagyon sokáig tart, vagy a szeszély olyan szerelem-e, a mely nagyon rövid ideig tart... Nem értesz, újra mondom. Én most is úgy érzek irántad, mint egy hónappal ezelőtt.

Margherita: Látszik!

Fabrizio: Hát jó, nem látszik, de úgy van. S hát mért is volna máshogyan? Te azóta még csinosabb, még kellemesebb, még tanulékonyabb lettél. Sőt épen ez a tanulékonyágod az, a mi még inkább megfélemlít. Igaz: ide jönni belopódzva, mint valami tolvaj, mint valami fiatal siheder — nem valami szép dolog az én társadalmi állásomban; s az a kockázat se valami mulatságos, hogy egyszer csak beleakadok egy olyan fajta emberbe, a minő a te apácskád; de hát ezzel nem gondolok . . mert nem vagyok önző. Én rád gondolok, Margherita, terád. Te is csak engedted a dolgokat menni a magok útján, nem törődve azzal, mi lesz azután. Hát legalább törődjünk vele most. Annyi a baj, a mit el kell kerülnöd! Hát kerüljük el. Ha még szorosabbra fűznők a kapcsokat, nem te volnál-e, szegényke, az egyetlen áldozat? (*Szünet.*) A mi közöttünk történt, nem viszsziük piacra sem te, sem én. S ha meghozzuk azt az áldozatot, hogy elvállunk egymástól, — s rám nézve ez nagy áldozat! — még aránylag könnyű szerrel uszunk ki a hinárból.

Margherita: Szinte azt kell hinnem, hogy nem ismeresz, Fabrizio. Azt hiszed bizonyosan, hogy valami más leánynyal beszélsz, valami más Margheritával? Azt mondod, én volnék az egyetlen áldozat? De hát kinek, de hát minek az áldozata? Nem leszek az áldozata senkinek és semminek, ha el nem hagysz. Egyetlen ígéd, egyetlen gyöngéd szavad, egyetlen csókod, egyetlen félóra, a mit velem töltesz, elég lesz, hogy vidáman viseljem el mindazokat a bajokat, melyektől félsz, mindazokat a következtéseket, melyekkel rémítesz.

Fabrizio: Hiába, nem győzől meg.

Margherita: Meglátod, nem okozok neked semmi kellemetlenséget, nem leszek nyűgöd, megkiméllek minden galyibától . . .

Fabrizio: Nekem pedig meg kell tégedet kimélnem attól, hogy megtudják bukásodat... s meg kell téged kimélnem... ki tudja... tömérdék erkölcsi, tömérdék testi szenvedéstől, a melyekről neked még halvány sejtelked sem lehet.

Margherita: De ha én kész vagyok mindenre, miért törődöl te velem?

Fabrizio: Mert nem akarom, hogy még több lelkiismereti furdalás gyötörjön.

Margherita: Ha ezt nem akarod, hát akkor ne repeszd meg a szívemet.

A portás hangja (*alulról, az udvarról hallatszik, halkán és szinte éneklően*): Margherita kisasszony! Margherita kisasszony!

Fabrizio: Eh! mi az már megint?

Margherita: A portás szólít. (*Megint kinyitja az ablakot, felhallatszik az eső zuhogása. Kendőt tesz a fejére s kihajol. A portás hangja*): Fölmehet Chianese ur?

Margherita: Hát nem tudja, hogy be vagyok zárva?

Fabrizio: Ne feledd: látott, a mikor feljöttem!

Margherita (*Fabr.-hoz*): Hát persze, hogy látott; tudom; de hát miért kapja tőled a sok borraivalót?

A portás hangja: Azt hittem, már megjött Don Pietro.

Margherita: Nem a'; nem jött meg.

A portás hangja: Chianese úr azt a levelet akarja, a mit Don Pietro ígért neki. Nekem nem adott semmit. Talán az íróasztalon felede.

Margherita: Majd megnézem. (*Keresgél az íróasztalon, de nem talál semmit, visszatér az ablakhoz.*) Az íróasztalon nincs semmiféle levél.

Chianese úr hangja: Hát akkor mondja meg Don Pietronak, azt ízenem neki, szószegő himpellér!

Margherita: Ilyet ne tessék velem izengetni az apámnak! (*Gyorsan becsukja az ablakot; csend.*)

Fabrizio: Megyek, Margherita. Apád már hamarosan megjöhet, s ha most, a végén lepne meg bennünket, mindakettőnk feje megfajdulhatna tőle. Itt a kulcs, *(kivesz a zsebéből egy kulcsot s az asztalra teszi)*, büntársunk; visszaadom, hogy ne jöjjenek többé kísértésbe, fellopódnai hozzád. Dobd el vagy rejtse el. Kivánom, hogy soha többé ne használja senki.

Margherita *(szemrehányóan)*: Fabrizio!

Fabrizio: Ejh, édesem, csak elbizott tökfilkó hiheti, hogy rajta kívül senki, más nem érdemel meg egy asszonyt! *(Szünet.)* Én majd visszajövök később; Don Pietróval el kell még intéznem egyet-mást. Nagy kárát vallottam az ő kortes-szolgálatainak, de nem fogom neki felpanaszolni; majd csak rendbe jövünk. *(Szünet; aztán fogja kalapját.)* Most hát isten veled, Margherita!

Margherita: Fabrizio, vedd vissza ezt a kulcsot!

Fabrizio: Margherita, ne kísérts...

Margherita: Vedd vissza, vedd vissza... ne foszsz meg minden reménységtől!

Fabrizio: Ne... ne... szakítanunk kell!

Margherita *(megragadja karjait és visszatartja)*: Hallod-e Fabrizio, valami mást is mondok... hallod-e...

Fabrizio: Későn van már... ereszsz... majd máskor beszélünk róla.

Margherita: De mikor, de hogyan beszélhetünk róla?

Fabrizio: Majd még beszélünk róla... majd még beszélünk róla... *(kivágja magát és elmegy, betéve maga után az ajtót.)*

Margherita *(halkan sir, aztán zokogva hebegi)*: Persze, persze, majd beszélünk róla!... Csak ámit... csak ámit! *(Még egyre sir; fogja a kulcsot és zsebébe teszi. Aztán a mosdótálba vizet önt, megmossa szemét és letörli. Kinyitja a pohárszéket, kivesz belőle egy abroszt és tányérokat és kezd teríteni.)*

MÁSODIK JELENET.

MARGHERITA, DON PIETRO.

Pietro (*még a lépcsőházban van, rekedtes hangon a Troubadour ismert áriáját dalolva és közbe-közbe szünetet tartva*):

Véremmel bűnhödöm . . .

Margherita (*magában*): Apus . . .

Pietro (*akinek hangja egyre közelebbről hallatszik*):

Hogy ugy szerettelek!

Emlékem ne feledd,

Emlékem ne feledd!

Eleonóra!

A szomszédasszony hangja (*kiált*): Hé, don Pietro, don Pietro, maga az?

Pietro: Hohő, ugy látszik. Mivel szolgálhatok, kedves Punzóné ténsasszony?

A szomszédasszony hangja: Egy szivességet kérnék. Az éjjel púpos halottal és háromszarvú ökörral álmodtam. Mit tart felőle?

Pietro: Világos! A halott meg a pup 50 meg 57, az ökör 84, a szarvak pedig . . . 3!

A szomszédasszony hangja: Köszönöm szépen!

Pietro: Nincs miért, legalább egyelőre. Majd csak ha megütötte a quaternót! (*Tovább énekel.*)

Emlékem ne feledd,

Isten legyen veled,

Eleonora,

E . . . le . . . o . . . nora!

(*Hallani, a mint a kulcs a zárban csikorog, az ajtó megnyílik, Pietro belép.*)

Isten veled,

Eleonora!

(*Belülről bereteszeli az ajlót. Aztán komoly léptekkel, bizonyos ünnepélyes komikummal előre jő. Kabátja, melynek gallérja föl van hajtva, és kalapja csuron viz.*)

Margherita: Hogy nézel ki, apus?

Pietro: Mit? „Hogy' nézek ki?“

Margherita: Hiszen csuron víz vagy!

Pietro. Elhiszem azt! Nem hallod, hogy szakad?.. Brrr . . .

Margherita: Hát a felsőkabátod? Hát az esernyőd?

Pietro: Mindenekelőtt okoskodjunk egy kicsit. *(Mutatja a kulcsot, mely a kezében van.)* Alig tettem be a kulcsot a kulcslyukba, az ajtó kinyillott magától. *(Szinte komolyan.)* Mi dolog ez?

Margherita *(közönyt színlel)*: Hát mi dolog volna? A mikor elmentél hazulról, bizonyosan nem zártad be jól. Olyan szórakozott vagy!

Pietro: Ez is lehet. Brrr . . . Az embernek a csontjába veszi magát ez a nedvesség.

Margherita: Istenem, istenem!

Pietro: Van még egy kis fánk, hogy tüzet rakhatnál?

Margherita: Nem tudom . . . megnézem. *(el jobb felé.)*

Pietro *(rázva a kalapját, hogy lecsurogjon róla a víz; elmélkedik)*: Ez is lehet. A szórakozottság az egyetlen tulajdonság, amely az embert megkülönbözteti az állattól.

Margherita *(a szin mögül)*: Szerencsére még van egy kis fánk.

Pietro *(folytatva magában)*: Csakugyan, a bakkecske, a róka, a ló, a szamár szórakozottak-e valaha? Nem a. *(Leszáritva kalapját egy zsebkendővel, mindakettőt a kandalló párkányára teszi.)*

Margherita *(belép az apró fával és tüzet rak).*

Pietro *(levetve kabátját)*: Éz már derék, Margherita!

Margherita: A padból maradt, a mit a multkor eltörtél.

Pietro: Hát akkor áldja meg az Isten azt a

hátat, a min eltörtem. (*Kiteríti a kabátját egy a kandalló mellett álló szék támlájára.*) Milyen eső! Milyen idő! . . . Itt már nem lehet okoskodni . . .

Margherita (*térdepelve, a tűz körül foglalatostkodva*): De hát mit csináltál a felsőkabátoddal, meg az esernyőddel, apus?

Pietro: Furcsa teremtése is vagy az istennek! Mikor elmentem hazulról, talán bizony esett? Nem. Hát akkor mi szükségem volt rájok?

Margherita: De mégis csak elvitted a felső kabátodat is, az esernyőt is!

Pietro: Hát persze, hogy elvittem. (*A fogasról leakaszt egy hosszú, ócska, zsiros, össze-visszafoltozott kabátot.*) De értékesítettem. (*Belebujik a kabátba.*) Ezt persze már nem lehet értékesíteni. Ha elvinném a zálogházba, a szemem közé nevetnének. S igazuk is volna.

Margherita (*fölkel*): Hogy-hogy? Talán bizony zálogba tetted?

Pietro (*büszkén*): Az esernyőt meg a felsőkabátot. Magától értetődik. Furcsa! Hát kinek nézel engemet? Zálogba hát! . . . Ez a mai nap olyan soványnak ígérkezett!

Margherita (*szelíden*): Pedig azt ígérted, hogy majd vásárolsz valami ebédre valót.

Pietro: Mert hát én mindig tudok magamon segíteni. Az ördögbe is . . .

Margherita (*szelíd szemrehányással*): Apus! apus! (*Megy asztalt teríteni.*)

Pietro (*a mellényzsebéből pipát és szivarvégeket vesz ki*): De . . . sohse busulj, lelkem Margheritám, mivelhogy . . . hál istennek . . . (*összemorzsolja a szivarvégeket*) . . . igenis a' mondó vagyok, hogy hál' istennek, ebédünk nincsen. Ezt nem lehet tagadni. De hát néhanapján a mennyországból hull az ebéd is, akár az esőviz. No nem mindig, hajh. . . azt mondtam, néhanapján. Ki tudja . . . Várjunk.

Margherita (leül az asztal mellé, rákönyökölve és tenyerébe hajtva fejét).

Pietro (megtölti pipáját, a kandallóból vett kis párázszal rágyújt, aztán füstölve, leül a kandalló és az íróasztal közé): Oh! pompás! Így. (Dudorász.)

Véremmel bünhődöm,
Mert úgy szerettek...

(Rövid szünet.) Beismerem, hogy tévedtem... Nem tagadom... De az én tervemnek megvoltak a maga jó oldalai is. Mert látod-e, a zálogházi bankművelet után így okoskodtam: A helyett, hogy ezzel a pár lirával a kezemben, tétlenül bevárnám az ebéd idejét, hasznosítsuk és szaporítsuk a tőkét! Mert a henye tőke, édes leányom, erkölcstelen valami. Ez az én szent meggyőződéselem s ettől el nem állok. Csakhogy eszembe jutott, hogy ma éppen pénteki nap van, s mielőtt tovább mentem volna, védekezni akartam ennek a szerencsétlen napnak a gonoszsága ellen. Ezért kiharítottam a tőkém egy részét s elláttam magamat... (egy nagy koráll-szarvat mutat) ugy-e értesz? Nem igazi koráll, érts meg; de hát elvégre a minőség nem határoz. Elég, ha szarv. Ez a fődolog. Mert ezen a világon a forma minden! S akkor aztán, zsebemben ezzel a jó pajtással, elmentem... hiszen érted, ugy-e?... elmentem...

Margherita: Játszani, apus, játszani...

Pietro: Játszani! játszani!... Miféle kifejezés az: játszani! Mondjuk: üzérkedni. Nos hát, üzérkedtem...

Margherita: És vesztettél.

Pietro: De tudod-e miért?... Mert már nem volt több pénzem. Nem a koráll volt a hibás; a viláért sem! Ha tovább játszottam volna, ha bírtam volna tovább játszani, bizony isten! (fölkel, nekihevülve) akár megesküdhetel, hogy másképp for-

dult volna a dolog. *(Gyönyörtől és dühtől reszketve.)* Ma éreztem, hogy a markomban tartom a jó szerencsét; itt éreztem, itt! *(tenyerét mutatja)* S lett volna merszem megjátszani nem azt a rongyos tiz lírát — vitte volna el az ördög! — hanem akár ezer meg ezer fényes aranyat is. Olyan bizonyos lettem volna abban, hogy megszázsorozhatom tőkémét, mint abban, hogy a nap az égen van! *(Szünet.)* No majd máskor! Ma érjük be azzal, hogy melegedhetünk. Vegyünk példát róla. *(Kabátjára mutat; aztán megfordítja, hogy a másik oldalon is száradjon.)* Látod-e Margherita? Ő kigyelme megmarad ugyan annak, a ki volt, annyi esztendő óta. Rajta ki nem fog sem a nyomorúság, sem az öregség... Sőt mennél öregebb, annál fényesebben ragyog. *(Felsőhajt és leül.)* Túl fog élni engem is; de azért nem vagyok irigye. Margherita, a pohárszék aljában találsz egy fél palaczk cognacot; ugyan kérlek, hozd ide.

Margherita *(türelmesen kiveszi a pohárszékéből a cognacot, s egy kis pohárkát, aztán eléje teszi az iróasztalra).*

Pietro: Iszol?

Margherita: Nem, apus. *(Távolodik.)*

Pietro *(megtölti a pohárkát, egy hajtasra kiiszsza, aztán köhécse, mintha még érezné a torkában):* Mondd csak, leányom, haragszol apusra?

Margherita: Sohse biz én.

Pietro: Gyere csak ide. *(Marg. odalép; czirógatja.)* Ne hidd ám, hogy terád nem gondolok. De Fabrizio grófra számítottam. Annyit vesződtem miatta ebben a választásban... jaj! Megbukott. Tehetek én róla? De a jutalmam nem marad el... nem marad el... A gróf gavallér ember, azért hát nem akarok neki alkalmatlankodni... Addig is van tervben egy pár fényes üzletem: szerencsét próbálok Verusioné asszony dolgában, aztán ott van

az a Stefanelli-féle árverés . . . hej, ott túljárok én az egész világ eszén! Aztán ott van a Marotta ügye — s az a Marotta, ha azt akarja, hogy tanuskodjam mellette, tudja mit kell csinálnia . . . Aztán mi is van még? Ah igaz, a Perrone ügye! Az aztán biztos üzlet . . . a terve másolata kezemben van s aztán . . . (*mintegy megbánva, hogy már nagyon sokat árult el.*) No majd meghallod, majd meghallod! Hiszen milliókat ezzel se lehet szerezni, de hát lesz annyi . . . hogy . . . például megvehetjük (*magához vonja Marg.-tát*) azt a gyönyörű sávós szövetet, a mit az a de Simone pompáztat a kirakátaban . . . Szent Isten, milyen szövet! Már ez aztán nekem is tetszik! De még egyéb is lesz! Veszünk majd egy nagy kalapot is . . . a min olyan nagy pántlikák, olyan nagy tollak, olyan nagy csomó virág van . . . már nem tudom, milyen lesz, de olyan rendkívüli kalapnak kell lennie, hogy herczegnőnek nézzenek benne . . . S majd elmegyünk sétálni, s az uton az emberek szájtátva bámulnak rád, s ha meg is pukkadnak bele, azt kell majd kiáltaniok: a Don Pietro Caruso leánya, jaj de elegáns! (*Szünet, mélabúsan.*) Persze, te sohse akarsz velem sétálni jönni. Azt hinné az ember . . . hogy röstelkedel miattam.

Margherita: Mi jut eszedbe?

Pietro: Az, az, röstelkedel. Én olyan ágrul szakadt vagyok . . . Olyan rendetlenül öltözködöm! Mindig ilyen rendetlenül öltözködtem! Mikor diák voltam és dikcióztam a kávéházak előtt, ezért hittak filozófusnak. Most úgy csúfolnak, hogy galoppin. A jelző megváltozott, de a ruha, az a régi. Aztán meg . . . aztán meg . . . az ismerőseim sincsenek kedvedre; akik az utcán köszönnek nekem, nem a te inyed szerint való emberek. Különben, ha csupa derék emberrel volna dolgom, felkophatnék az állam! A derék emberek

jobbára hiábavaló népség. De hát neked mindezzel nem kellene gondolnod. Te magad tisztességes leány vagy? Hát akkor mit bánod, milyenek a többiek? Te csak a magad dolgaival bibelődjél. Olyan leány, a ki sohse jár sétálni, nem talál férjet.

Margherita (kissé boszusan hátat fordít neki).

Pietro: Már pedig neked találnod kell. *(Szünet.)* Hej, Margherita, nagyon el vagyok kopva, látod, nagyon el vagyok kopva. Neked szükséged lesz társra, támaszra. Mert máskülönben, ha én elmegek *(meghalást jelez)*, mi lesz majd veled, én édes gyermekem, mi lesz veled?

Margherita (könnyet töröl ki szeméből): Hadd el, apus, hadd el!

Pietro: Már régen készültem beszélni veled ezekről a dolgokról. Mi lesz veled? Dolgozni, nem dolgozhatol... dolgozni nem tudsz...

Margherita: Majd megtanulok...

Pietro (erélyesen): De én nem akarom.

Margherita: Már annyiszor könyörögtem, hogy engedd meg... Hadd tanuljak valamit.

Pietro (nagyon neki hevülve): Már azt nem! Azt soha, soha, soha! Hogy' megy az a tanulás? Hajh, tudom én! Egész álló nap távol lenni hazulról, valami műhelyben, a hol beszélnek... mindenféléről; ahol a leányok elrontják egymást, a hol ha csak egyetlen egy van közöttük rossz vagy romlott, már elég arra, hogy megrontsa a többit valamennyit; ahol azoknak a példája, a kik élük világukat, örökös kísértés, a melynek nehéz ellenállani... A műhelyből csapatokban mennek el, fáradtan, izgatottan; a sarkon ott vár egyiknek-másiknak a testvére, a kedvese... s mindazok a gazemberek, akik ki akarják zsákmányolni azt az első nyugtalanságát egy érzékeny, tapasztalatlan teremtésnek... S a kísértés mind hevesebb,

mind ravaszabb, mind ostromlóbb, mind hatalmasabb lesz... S így tanulnak meg a lányok egyfelől gondolkodni, másfelől megalkudni a viszonyokkal, új vágyakat érezni, sóvárogni, ábrándozni... s magukat elveszteni!... Szegény leányok!... Nem lesz addig részetek a munka, a a függetlenség szabad ösvényében, amíg mi férfiak azzal az ösztönnel születünk, hogy beoltsuk az asszonyba mindazt a mérget, a mely a mi önzésünknek alkalmas eszközévé teszi. Sohse felejtsetd el, Margherita: a férfi hitvány, hitvány, hitvány! Ha megengedem neked, hogy kijárv az utcára, kereset végett: ők, akik ott állanak lesben, nem fognak sajnálni se téged, se engem. Nem, Margherita! (*Átöleli, mintha védelmezné.*) Nem, édes Margheritám, nem, nem! Apus azt akarja, maradj meg annak, aki vagy! A te becsületed az ő nyugalma, az ő napfénye, az ő levegője, az ő tápláléka, az egyetlen szál, amely még hozzáfűzi az élethez! (*Köhög; szünet.*) Te meg szerezz örömet apádnak azzal, hogy férjhez mégy. Okoskodjunk egy kicsit. Járn-kelni, hogy férjet halászszung, nincs kedvünkre? Helyes; annál jobb. Várunk, hogy a férj jőjjön mihozzánk. Nincs is kérőben hiány. Nem vetted észre, hogy az a Biagio mennyire sarkamban van?

Margherita: Ah, az az antiquarius!...

Pietro (*kissé utánozva Biagio orron át való beszédjét*): „Don Pietro, beszéljen már Margaretácskájával“... „Don Pietro... mondja meg már neki, milyen jó szívvvel vagyok hozzá“...

Margherita: Ej, ej...

Pietro: Nem szép ember, nem is nagyon fiatal... De jó vevői vannak, aztán szörnyen élelmes ember; el tud adni régiségnek akármit, amit csak akar... Szóval, talpig derék ember, a kinek van elég sütni való a fejében, és ha arra kerül a sor,

a szive is helyén van. Tegnapelőtt is szegény, erőnek erejével öt lírát akart kölcsön adni . . .

Margherita (*felriadva*): Csak nem fogadtad el?

Pietro (*hévvvel, büszkén tiltakozva*): Hogy a manóba fogadtam volna el? Ó tőle . . . soha, amíg élek! Épen mert tudom, hogy szeret! (*Szünet.*) Nos hát Margheritina? (*A főajtón kopognak.*) Ki az?

HARMADIK JELENET.

PIETRO, MARGHERITA, FABRIZIO.

Fabrizio (*kivülről*): Én vagyok, don Pietro.

Pietro (*szinte ujjongva*): Nem a gróf úr hangja?

Margherita (*megzavarodva*): De alighanem az.

Pietro: Nyisd ki, nyisd ki.

Margherita (*félretolja a závárt, aztán hamar visszavonul*).

Fabrizio (*bedugva fejét az ajtónyíláson*): Szabad?

Pietro (*elébe menve, ceremóniásan*): Csak méltóztassék, gróf úr, csak méltóztassék! Mintha csak otthon volna.

Fabrizio (*előbbre lépve*): Jó napot, don Pietro. (*könnyedén biccent fejével.*) Kisasszony! . . .

Pietro: Talán bizony az eső kergette fel ide hozzánk?

Fabrizio: Igaza van . . . sokáig késtem.

Pietro: Oh, hiszen nem azért mondtam! (*Elveszi a kalapját.*) Margherita, széket! . . .

Fabrizio: Sohse fáraszsza magát . . . Mindjárt megyek . . . Rómába kell utaznom, talán még meszebb . . . és még az öt órai gyorsvonattal akarok elindulni.

Margherita (*összerezzen*).

Pietro: Ah, hát csakugyan utazik?

Fabrizio: Utazom, s mivelhogy még el kell in-
teznünk egyet-mást . . .

Pietro: Hiszen az nem sietős, ráérünk . . . Egyéb-ként, ha méltóztatik . . . Mit parancsol?

Fabrizio: Nem kérek semmit, don Pietro. De mielőtt elutazom, ki szeretném egyenlíteni azt a kis számlát.

Pietro *(szinte ujjongva és ide-oda sűrögve-forogva):* Oh méltóságos uram, hiszen ön valóságos csudamember . . . igazi féniksz-madár! Margherita, mondtam már, széket . . . Mit állsz ott, mint valami sóbálvány?

Fabrizio: De hagyja, ha mondom, don Pietro.

Margherita *(reszketve és elfordítva arcát, hogy apja ne vegye észre izgatottságát, széket tol Fabrizio közelébe).*

Fabrizio: Köszönöm, kisasszony.

Pietro *(a széket az íróasztal közelébe viszi):* Ide jobb lesz. *(Szinte kényszeríti, hogy leüljön.)* Foglaljon helyet, kérem szépen.

Fabrizio: Hát jó, de ne vesztegessünk időt.

Pietro: Milyen meglepetés, milyen öröm! . . . El se képzelheti gróf úr, milyen jókor jött *(az íróasztal másik oldalán ül le.)* Igazi manna a pusztaságban! . . . Hát te Margherita, nem ugrándozol-e örömödben?

Margherita *(mosolyogni próbál).*

Pietro *(Fabriziohoz):* Meg van indulva. Látja gróf úr — nem szégyellem megvallani — ha ma el nem jön: ő is, meg én is üres gyomorral feketünk volna le!

Margherita *(leül a másik asztal mellé, kezében horgolás, még egyre megdöbbenve és szenvedő arczczal figyel amazok beszédjére).*

Fabrizio: Azaz hogy egészen üres gyomorral tán mégsem, mert itt egy cognacos palaczkot látok.

Pietro: Szolgálhatok? *(Tölt egy pohárkába.)*

Fabrizio: Köszönöm, nem kérek.

Pietro: Az isten éltesse! *(Iszik és köhécstel.)*

Fabrizio: Ne igyék most, don Pietro; fontos beszélni valónk lesz.

Pietro: Annyi már ez énnekem, mintha csak vizet innám. Különben rendben vannak az írásaim. *(Felnyit egy, az íróasztalon heverő jegyzőkönyvet.)*

Fabrizio *(nehány iratot vesz ki zsebéből; halkán)*: Tán jó lesz, ha megkéri a kisasszonyt, hagyjon kissé magunkra.

Pietro *(hangosan)*: Oh, sohse gondoljon vele! Nem háborgat az bennünket.

Margherita: Nem én.

Fabrizio: De mégis.

Pietro: No de nem, de nem. Csak hadd maradjon.

Fabrizio *(kénytelen-kelletlen)*: Ahogy tetszik.

Pietro: Amit a választás előtti héten költöttem, annak a kontóját már elküldtem a gróf urnak; ha jól látom, épen a kezében tartja.

Fabrizio: Igen, itt van.

Pietro: Remélem, beismeri, hogy valamennyi kortese között don Pietro volt a legtakarékosabb.

Fabrizio: Hát . . . annyira a mennyire.

Pietro: Igazán, nagyon megszorít . . .

Fabrizio: No de térjünk a dolog érdemére, ha nincs kifogása.

Pietro: Hát csak térjünk rá.

Fabrizio: A maga kis számlája szerint azt a pénzt, amit hetedikén kapott tőlem, mind elköltötte.

Pietro: Megkapta azt a száz voksot, amit ígértem, igen vagy nem?

Fabrizio: Jól van jól, mondjuk, hogy megkaptam.

Pietro: S annak a camorristának, Belfiorenek a semlegességét meg kellett-e vásárolnom akármilyen áron, igen vagy nem?

Fabrizio: De jól van, ha mondom.

Pietro: Hát azokat a kocsikat, melyek azt

a sok béna meg szélütött választóját vitték leszavazni, meg kellett-e fizetnem, igen vagy nem?

Fabrizio (*türelmetlenül*): Hiszen értem, értem, don Pietro . . .

Pietro: Hát azt nem tudja, hogy nyolcz halottat is feltámasztottam, hogy elmenjenek szavazni?

Fabrizio: Enyje no, végezzünk már, don Pietro.

Pietro: Csak egy kicsit okoskodni akartam, okoskodni.

Fabrizio: Ugyan hagyjuk az okoskodást. Azzal hát tisztában vagyunk, hogy azt a summát elköltötte.

Pietro: Igenis, tisztában.

Fabrizio: Hát akkor ne beszéljünk többé róla. Volt-e valami más költsége is, a miről talán megfeledkezett?

Pietro: Ez a gyöngéd figyelem igazán méltó ahhoz a névhez, melyet visel. Egy perczet kérek. (*Olvasgat jegyzőkönyvében, mormogva.*) Gróf Fabrizio Fabrizi . . . gróf Fabrizio Fabrizi . . . Fabrizio Fabrizi . . . (*hozzá fordul.*) Semmi más költség, gróf úr. (*Büszke a válaszára.*) Eh? . . . Ez aztán tiszta kéz!

Fabrizio: E szerint hát nincs egyéb hátra, mint hogy megjutalmazzam mindazért, amit érdekemben tenni sziveskedett. Ha az eredmény nem is volt olyan, a minőnek maga sokkal inkább, mint bárki más, remélnem engedte, nem neheztelek érte. Sőt . . . az a szándékom . . . hogy a jutalom busás, nagyon busás legyen.

Pietro (*a kinek sugárzik az arcza*): Gróf ur . . .

Margherita (*figyel, sápadozva*).

Fabrizio: Azért is . . . mert annyi más sziveségével is éltem . . .

Pietro: Dehogy sziveség; szolgálat!

Fabrizio: És mert az, hogy épen most ilyen rossz viszonyok között látom . . .

Pietro: Nyomoruságban, nyomoruságban!

Fabrizio: ... elszomorít, szinte nyomja a lelkemet . . .

Pietro: Oh milyen jóságos!

Fabrizio: Igenis azt akarom, *(hangsúlyozva szavait, hogy Margherita megértse)* hogy kedves emléke maradjon tőlem, s mikor távozom ebből a házból, vidámnak, boldognak akarom tudni . . . magát is, meg a leányát is.

Pietro *(szinte iltasan az örömtől)*: Hallod leányom?

Margherita *(kinek szinte elakad a szava)*: Hallom, apus.

Pietro *(Fabriziohoz)*: Meg van hatva.

Fabrizio: De addig is . . . egy utolsó sziveségre kérném.

Pietro: Parancsoljon.

Fabrizio *(igen halkán)*: Maga bizonyára nem semmisítette meg egy pár leveletem, amik egy s más üzleti dolgunkra vonatkoznak . . . Nincsen bennük semmi fontos . . . mindazonáltal . . . ha visszaadná, kimondom nyíltan . . . nyugodtabb volnék.

Pietro *(még halkabban, mint amaz)*: Ez sértés.

Fabrizio: Ugyan, don Pietro, ismerjük egymást . . .

Pietro: Nem tudom, mit akar ezzel mondani, de . . . Ha épen akarja *(felnyitja az íróasztal egy fiókját s keresgél)*, odaadom szívesen. *(Átad neki egy csomó irást.)* Tessék a levelei.

Fabrizio *(miután megszámlálta a leveleket.)* Derék! Így már rendben vagyunk. *(Fölkel.)*

Pietro *(ijedten)*: Hogyhogy, elmegy?

Fabrizio *(keserűen és büszkén)*: Most úgy látszik, maga akar engem sértegetni?

Pietro: Ej, most én is azt felelhetném, hogy . . . ismerjük egymást.

Fabrizio: Ön kezd szemtelen lenni.

Pietro: No de épen azért, mert ismerjük egymást, teljesen megbízom a szavában.

Fabrizio (*erőt vesz magán, gunyosan*): Igen megtisztelő rám nézve. De hagyjuk. (*Szünet, egy boritékot vesz ki zsebéből.*) Ezt a boritékot magának szántam.

Margherita (*egyre nyugtalanabb lesz és fél szemmel odapislant Fabrizio felé*).

Pietro (*mohón kinyújtja utána kezeit*).

Fabrizio: De mielőtt átveszi, meg kell ígérnie, esküvel kell fogadnia, hogy nem fogja eltékozolni ezt a pénzt a maga iszákosságára, a maga szokásos bogaraira. (*Nyájasan és őszinte jósággal.*) Most mint jó barátja szölok magához. Jusson eszébe, hogy immár nagy leánya van és hogy mindazt, amit elpocsékol, ötöle rabolja el, aki iránt szent kötelességei vannak.

Pietro (*alázatosan*): Gróf úr, annyi jóság, annyi gyöngédség szól a szavából, a mennyit én meg nem szoktam. Köszönöm szépen . . . és esküszöm a becsü . . . (*elborulva, félbeszakítja magát, aztán kijavítja szavait*) esküszöm a lányom becsületére . . . (*Margherita és Fabrizio, mintha delejes áram vonná tekintetüket, hirtelen lofva összenéznek.*)

Pietro (*folytatva*): . . . hogy ezt a pénzt, amelyből alig fogok elvenni valamit, csak a mennyi a pillanatnyi szükségre kell, gondosan, lelkiismeretesen megőrzöm . . . az ő számára.

Margherita (*fölemelkedik és szinte pihegve szól*): Nem, apus . . . én . . . sohsem fogom megengedni, hogy . . .

Pietro: Te hallgass. Hogy mit engedhetsz meg, mit nem, majd megtudod később.

Fabrizio: Tessék, Don Pietro. (*Átadja neki a boritékot.*)

Pietro (*remegő szívvvel felnyitja a boritékot, arcza hirtelen megélnkül, szemci ragyognak az álmélkodás-*

tól és örömtől): Gróf úr! . . . Mi ez? . . . De hiszen álmodom! . . . álmodom . . . Ennyit nem érdemlek! (*Magasra emeli a bankjegyeket és mutatja leányának.*) Margherita! Margherita!

Margherita (*az asztalra támaszkodik*).

Pietro (*hangot cserélve*): Margherita! . . . Leányom! . . . Halavány vagy . . .

Margherita (*tulságos felindultságában kissé erőhöz jut*): Apám, nem szabad elfogadnod ezt a pénzt!

Pietro: Nem szabad elfogadnom? . . . Tréfálsz, vagy megőrültél?

Fabrizio: Ne ügyeljen rá, don Pietro.

Margherita (*kiáltva*): Nem szabad elfogadnod, nem szabad!

Pietro (*tágra nyitott szemekkel*): Nem szabad elfogadnom? (*Hirtelen felébred lelkében a gyanu.*) De miért nem? De miért nem? (*Szünet.*) Margherita, beszélj, mondd meg, miért nem szabad elfogadnod ezt a pénzt?

Margherita: Ah, hát még nem értetted meg? Nos, hát megmondom . . .

Pietro: Beszélj!

Margherita (*kihörve*): Azért, mert az a vétkem ára . . .

Pietro (*kétségbeesetten messzire dobja magától a pénzt*): Nem lehet!

Fabrizio: Hallgasson, Margherita.

Margherita: Mert az a bűnöm ára . . .

Pietro: Nem, nem!

Margherita: Az ára az én együgyű, az én örült szerelmemnek! Azt fizeti ő meg, érted? Azt fizeti meg, hogy joga legyen utnak eresztieni engem, mint ahogy az ember elkerget egy cselédet, a mi-kor már nincs rá szüksége!

Pietro (*mintha a fájdalom és harag fojtogatná a torkát*): Takarodj . . . takarodj ki a házamból . . . takarodj, rögtön menj el, undorodom tőled! . . .

Margherita: Apám!

Pietro: Undorodom tőled... Szeretnék vak lenni, hogy ne lássalak, szeretnék süket lenni, hogy ne halljam a hangodat. *(Szörnyű hangon.)* Takarodj!

Fabrizio: De kérem, don Pietro...

Pietro: Nem magával beszélek, gróf úr. *(Margheritához.)* Eredj! *(Mind a hárman egy perczig csendben maradnak, mint a szélütöttek.)*

Margherita *(csendesesen, halkán zokogva az ajtó felé indul).*

Pietro *(hirtelen megbánással utána megy):* Nem, várj! *(Könyörgő hangon.)* Várj. *(Szünet.)* Hát igazán elmennél? . . . Az utcza tele van veszedelemmel és nemsokára *(mintha hideg borzongatná)* éjjeledik. *(Hirtelen, határozottan Fabriziohoz fordul.)* Gróf úr, ön nem fogja így nálam hagyni a leányomat.

Fabrizio *(udvariasan):* Don Pietro, öelőtte nem beszélhetek nyiltan.

Pietro: Igaza van. *(Margheritához.)* Értetted?

Margherita: Értettem.

Pietro *(megfogja karjánál, aztán nem nagyon erőszakosan a bal ajtó felé vezeti, izgatottan a fölébe sugva):* Mindent bevallottál?

Margherita *(még egyre zokogva):* Mindent.

Pietro: Nincs más mondani valód?

Margherita: Nincs semmi.

Pietro: Nem volt más — ismerősöd, csak ő?

Margherita: Csak ő, csak ő, senki más. *(El.)*

NEGYEDIK JELENET.

PIETRO, FABRIZIO.

Pietro *(bezárja az ajtót, amelyen Margherita távozott, felszedi a bankjegyeket és átadja Fabrizionak, szinte könyörgő hangon):* Fogja, gróf úr.

Fabrizio *(türelmesen fejét rázza, zsebre dugja a bankjegyeket).*

Pietro: És most felelhet szabadon. Nem fogja így nálam hagyni a leányomat . . .

Fabrizio: Don Pietro, én nem értem magát.

Pietro (*reszkető hangon*): Pedig olyan egyszerű, olyan természetes, olyan világos a dolog . . .

Fabrizio: Maga most nagyon fel van izgatva. Majd beszélünk erről máskor, a mikor nyugodtabb lesz.

Pietro: Itt nincs szó rólam, sem önről. Itt róla van szó, az én leányomról, aki . . . lehet becsutelen, megengedem . . . de szerencsétlen! . . . Nekünk nincs jogunk meghosszabbítani az ő kétségbeesése pillanatait . . . Most kell róla beszélnünk, gróf úr, most.

Fabrizio (*önmegadással leül*): Hát beszéljünk most.

Pietro: Ön, gróf úr, gentleman, és azt hiszem, nem tagadja, nem tagadhatja, hogy leányom, a mikor önnel megismerkedett, tisztességes leány volt.

Fabrizio: Nem tagadom.

Pietro: Nem tagadhatja azt sem, hogy vallo-mása . . . az, amely most, egy pillanattal ezelőtt hangzott el az ajkáról . . . őszinte vallomás volt.

Fabrizio: Ezt sem tagadom.

Pietro: Nos hát, akkor okoskodjunk egy kissé: kié a felelősség?

Fabrizio: Mind a kettőnké. Mert Margherita már nem kis leány s én sem vagyok sem csábító, sem ámitó . . . Szerettük egymást, tetszettünk egymásnak s gyengék voltunk, esztelenek voltunk . . . Nem kellene így beszélnem, de maga kényszerít rá. Mind a ketten osztozunk a felelősségben.

Pietro: Hah persze! (*Fájdalmas felhevüléssel*.) Felelős a férfi, felelős az asszony. Az emberi természet egyforma mind a kettőre nézve, épen úgy mint a törvény. Csakhogy ez az egyenlőség véget ér ott, ahol végződik a bűn és kezdődik a bűnhődés. A

felelősség közös, igenis uram, de az asszony lakol az ő gyöngeségeért egész életének szégyenével, a férfi pedig egy pár ezer lirával adja meg az árát s néha csak egy vállvonogatással. Ez az emberi természet egyenlősége! (Szünet.) Gróf úr, én most is, azelőtt is, mindig gyalázatos legény voltam, mert már a mikor születtem, egy kis hitvány tehetséggel együtt örököltem a rossznak mindama csiráit, amelyek ha kifejlődnek, lassan-lassan nyomorulttá teszik az embert. De mégis, mikor egy napon, egy brutális pillanat után szemben találtam magamat egy szegény leánnyal, kinek nem volt egyéb bűne, mint az, amelybe én vonszoltam: éreztem a vágyat, éreztem annak szükségét, hogy feleségemmé tegyem. Két évig élt szegényke és ezek voltak életem legvidámabb esztendői... Nem érzi-e ugyanezt a vágyat, nem érzi-e ugyanennek a szükségét maga, aki egészséges, aki erényes ember?

Fabrizio: De mi köze van mind-ennek ehhez? Nem értem, hogy maga, aki alapjában véve elég értelmes ember, hogyan kérheti tőlem komolyan, hogy vegyem el a leányát? Én az ő sorsával sokkal inkább gondolok, mintsem maga hinné. Igazán szerettem, még most is szeretem, még most is tetszik nekem... Válni akartam tőle, hogy elejét vegyem még nagyobb bajoknak, amelyek várhatk volna rá. Szívesen kész vagyok akármilyen egyezkedésre, de feleségül venni? Feleségül venni?

Pietro: Igenis feleségül venni, természetes.

Fabrizio: Ugyan, ne tréfáljunk! Én nem vagyok valami felsőbb rendű jellem, nem is ambícióm, hogy az legyek. Ha az a társaság, amelyben élünk, rosszul van szervezve: azt akarja, hogy én teremsem ujja?

Pietro: Hát elvenni egy leányt, aki önnek adta magát testestül, lelkestül: ez annyi, mintha arra vállalkoznék, hogy ujja teremtse a társadalmat?

Fabrizio: Ez azt teszi, hogy kihivom a társadalmat magam ellen, ami még veszedelmesebb.

Pietro: Csak akkor hívna ki maga ellen, ha nem volna bizonyos a leány becsületességéről.

Fabrizio: De nem nekem kell erről bizonyosnak lennem, a többi embereknek kell.

Pietro: Az ön neve kezesség lehet rá.

Fabrizio: Épen a nevem követeli azt, hogy számot tudjak adni akárkinek a feleségem tisztességéről.

Pietro: Hát akkor mire való az olyan név, mint a magácé, ha nem szolgálhat mintegy pecsétül, amely kezeskedik annak a nőnek a becsületességéről, akinek odaadja?

Fabrizio: Don Pietro, arra kényszerít, hogy nagyon kegyetlen dolgokat mondjak magának.

Pietro: Csak mondja, mondja . . .

Fabrizio: Maga elfelejti, vagy úgy tesz, mintha elfelejtené a legfontosabb körülményt.

Pietro: A legfontosabb körülmény itt az, hogy az a leány tönkre van téve.

Fabrizio: A legfontosabb körülmény — az, amely kizár minden reménységet, minden vitatkozást, minden sophismát, kedves Don Pietro — az, hogy az a leány . . .

Pietro: Halkan, az istenért.

Fabrizio: . . . hogy az a leány az ön leánya.

Pietro (*lesujtva, szinte megsemmisülve, hangot sem bír ejteni*).

Fabrizio (*fölkel*): Elvégre, mindent megzondolva, jó, hogy hallotta ezt is tőlem. (*Szünet.*) De kérdem magától, ha örülésig szeretném is Margheritát, hogy' bírnám szétrombolni mindazt, ami ezt a leányt körülveszi? Hogy' bírnám megsemmisíteni a maga multját, a maga jelenét, a maga egész életét, egész rossz hírét — hogy ne mondjak csunyább szót — annak a háznak, amelyben ez a leány

született és élt? Oh értem, maga a nők mellett dikcziózik! . . . Maga elvett egy leányt, valószínűleg azért, mert annak nem volt olyan apja, a minő maga, s mert magának nem volt mit vesztenie és mit feláldoznia. De a leányaért mit tudott tenni?

Pietro (*tétőtől talpig reszketés fogja el*): Ne, ne, ne folytassa, ne folytassa . . .

Fabrizio: Ezek között a falak között, a hova titkon eljárógattam, a legkülönösebb, a leggyanúsabb dolgokat láttam. Ide jöttem, a mikor akartam, s itt találtam egy leányt, aki egyedül volt, mindig egyedül, akit elemésztett az unalom, a melancholia, aki hiába vágyakozott munkás, hasznos életre, aki egészen magára volt hagyva . . .

Pietro (*tágra meresztett szemekkel néz maga elé, mintha látná azt a sötét képet, amelyet Fabrizio lerajzol*): Igaz!

Fabrizio: . . . akit senki sem gyámolított, senki sem segített . . .

Pietro: Igaz!

Fabrizio: . . . aki szívesen belement akármilyen küzdelembe, akármilyen kockázatba, aki kész volt magát elveszteni, csak hogy meneküljön az ő börtöne síri henyeségétől. Az apai tekintélynek vagy az apai szeretetnek egyetlen szikrája sem fékezett, sem tartott vissza, nem térített jobb útra bennünket. Egyetlen akadály sem tolult elém, épen úgy, mint ő elé nem . . . S mialatt a magányosság hozzájárult ahhoz, hogy nevelje az ön leánya csüggedését, hogy fogékonyabbá tegye lelkét a csáb iránt: mit tett maga, Don Pietro? . . . Hol járt? Hol járt?

Pietro (*végkép kimerülve, akadozva beszél*): Elég, elég, az istenre kérem . . . Nincs többé erőm, hogy hallgassam . . . Igaza van. Az a bárgyu fősvény, aki feneketlen kutba rejti el kincsét, nem találja meg többé, s nincs joga arra, hogy újra ráakad-

jon . . . Tökéletesen igaza van . . . De ne kínozzon tovább . . . Még más gyötrelmek is várnak reám . . . Engedjen egy kis fegyverszünetet . . . Fejezzük be ezt a beszélgetésünket.

Fabrizio (*komolyan és nyájasan*): A befejezése az, hogy Margherita mindig számíthat az én vonzalmamra. Azt hittem, hogy használok neki, ha megszakitok vele minden összeköttetést. De ha ő, a mikor elválunk egymástól, visszautasítja az én ajánlataimat: nekem nincsen egyéb kívánságom, mint hogy ezentul is az maradhassak rá nézve, ami eddig voltam, természetesen magamra vállalva azt a kötelezettséget, hogy gondoskodjam minden megszorítás nélkül az ő jólétéről, s remélem, az ő boldogságáról is.

Pietro (*szinte bárgyu módon*): Ez az ön ajánlata?

Fabrizio: Ez.

Pietro: Értem. (*Szünet, hirtelen egy szörnyű eszme két agyában.*)

Fabrizio: A viszontlátásra, don Pietro.

Pietro: Pár percz múlva megkapja válaszomat.

Fabrizio: Ahogy tetszik. (*Menni készül.*)

Pietro: Még a kezemet sem akarja megszorítani?

Fabrizio (*visszatér, a kezét nyújtja neki*): Szívesen.

Pietro (*megszorítja kezét és kezében tartja egy ideig*): És ne felejtse el ezt a bucsuzást.

Fabrizio: Miért?

Pietro: Azért, mert . . . ha Margherita igent mond . . . don Pietro majd elmegy korteskedni és okoskodni a másvilágra.

Fabrizio: Ne beszéljen bolondokat.

Pietro: Eh, maga bolondságnak tartja, hogy egy olyan fajta embernek, a minő én vagyok, nincsen bátorsága végignézni, a leánya . . . hogy' megy lefelé . . . De hát (*szinte siri hangon*) mégis így van, gróf úr, mégis így van.

Fabrizio: No majd meglátja, úgy intézzük el a dolgot . . .

Pietro: . . . hogy mindnyájan meg leszünk elégedve?

Fabrizio: Természetesen.

Pietro: Nem is kételkedem benne. (*Rövid szünet.*)

Fabrizio: Hát isten áldja meg, don Pietro, viszontlátásra.

Pietro: Igen, igen viszontlátásra.

UTOLSÓ JELENET.

PIETRO ÉS MARGHERITA.

Pietro (mellén keresztbe fonja karjait, mintha a halál közeledését érezné. Megpillantja az asztalon a cognacos palaczkot, megragadja és iszik belőle. Fellelegzik): Ah! (*Köhög. Felkel, mintha egy kissé el volna kábulva. Közeledik ahhoz az ajtóhoz, amely mögött Margherita van és átnéz a kulcslyukon, aztán óvatosan, reszketve kinyitja az íróasztal egy fiókját és egy revolvert vesz ki belőle. Elrejtí a fegyvert zubbonya alá, aztán lehetőleg szilárd hangon kiált*): Margherita! . . . Margherita! . . . Margherita!

Margherita (megjelenik, szeme ki van vörösödve, félénken, aggódva néz apjára).

Pietro (iparkodik elrejtetni lelke magasra csigázott izgatottságát és bizonyos ünnepélyességgel beszél, melylyel különös ellentétben van reszkető hangja és nem egészen biztos hanghordozása): Margherita, sokáig okoskodtunk Fabrizio gróffal és mindent elmondtunk egymásnak, amit a mi helyzetünkben két ember elmondhat. Beszélgetésünknek eredménye a következő: Ó nem vehet el téged feleségül és nem is fog elvenni. Erről nem lehet beszélni sem. Don Pietro Caruso leányát az ember nem veszi feleségül. (*Szünet.*) De kárpótlásul tett egy ajánlatot . . . amely kissé másféle. Fabrizio gróf az apád

utján azt ajánlja neked, hogy légy . . . a barát-
nöje, ahogy egész máig voltál, és ajánlja neked
minden megszorítás nélkül az ő támogatását. Lát-
hatod, hogy elég fesztelenül és csinosan el birtam
mondani . . . amit valószínűleg még soha egyetlen
apa sem mondott el a leányának. (Szünet.) S most
Margherita, te vagy, akinek döntenie kell. Hát
rajta, bátorság . . . bátorság . . . Mit határozol?

Margherita (*fel akarja nézni apjára, de nem mer
és nem is mer felelni sem. Nagyon sápadt. Szünet.*)

Pietro (*élesen megfigyelve a leányát, kínos szoron-
gással*): Felelj, Margherita, felelj! (szünet, aztán
szinte erélyesen.) Mit határozol?

Margherita (*leszegzi fejét*).

Pietro (*reszketve közeledik hozzá és folyton merően
nézve, kezével gyöngéden felemeli kezét és kényszeríti,
hogy szeme közé nézzen*).

Margherita: Apus . . .

Pietro: Rajta tehát!

Margherita (*alázatosan és mégis határozottan*):
Én . . . szeretem.

Pietro (*szíve hirtelen összeszorul, ereje elhagyja,
de aztán mégis uralkodik magán*): Hát jól van . . .
Egyebet nem is kell mondanod. (Szünet.) Ő vár a
válaszodra. Majd én lediktálom neked. Irj.

Margherita (*megdöbbenve, félénken, mozdulatlan
marad*).

Pietro (*sötéten, hevesen*): Parancsolom, hogy irj!

Margherita (*szinte gépiesen leül az íróasztal elé
és íráshoz készül*).

Pietro (*megint szelíden*): Csak egy pár szót, de
sokat mondót. Irj, irj. (Diktál.) „Elfogadom az ön
ajánlatát.“ (Szünet, utolsó csillamával a reménynek.)
Megvan?

Margherita: Meg . . .

Pietro (*érzi, hogy ezzel a „meg“ szócskával el van
ítélve; tovább táidkl*): „Elfogadom az ön ajánlatát,

mivel szeretem önt és vakon bizom önben.“ Ha tegezni szoktátok egymást, javítsd ki. (*Tovább dik-tál.*) „Kérem, hogy rögtön e levelem kézhezvétele után jöjjön fel hozzám . . . mert sürgős szükségem van az ön jelenlétére.“ (*Még egy csillámával a reménynek.*) Megirtad?

Margherita: Meg.

Pietro (*most már visszavonhatatlannak érzi az ítéletet*): Nagyon jó. Ird alá, zárd le és ird meg a címet.

Margherita (*megteszi*).

Pietro (*révetegen körülnéz*): A kalapom?

Margherita: Apus, ne menj el most hazulról.

Pietro (*felveszi az íróasztalról a levelet*): Hiszen a Fabrizio-palota nincs messze. Elviszem a válaszat a gróf úrnak.

Margherita: De ne, nem kell . . . nem olyan szükséges az. (*Hirtelen fellobbanó gyöngédséggel.*) Nem akarom, nem akarom.

Pietro (*mosolygó önállatással tekintetében*): Nem akard? Mit nem akarsz?

Margherita: Nem akarom, hogy te magad menj . . . Csunya dolog volna, papa, illetlen volna.

Pietro: Ah! (*Szünet. Megint az előbbi komorsággal.*) Hát ezt nem akard? . . . Pedig ez az első alkalom, hogy valamiképen hasznodra lehetek . . . Eddigélé csak rosszat tettem veled, Margherita, nagyon sok rosszat . . . de ígérem, hogy többé nem teszek . . . soha többé . . . ő ne hidd, hogy szédül a fejem. Tudom én, mit mondok. Az imént, az igaz, még egy kicsit ittam . . . de hidd el, azért a gondolataim tiszták, szabatosak, szilárdak, jól be vannak vésve az agyvelőmbe, olyan jól, a hogy még soha . . . (*Szünet, közeledik hozzá, mélyen megindulva, szinte alázattal.*) Hallod-e Margherita, te . . . elveszted magadat . . . igenis, elveszted magadat, mert az én leányom vagy . . .

Margherita: Apa!

Pietro: Es én bocsánatot kérek tőled, hogy az apád vagyok.

Margherita: Apa, ne beszélj így hozzám!

Pietro (*erősen karjai közé szorítja és fuldokló zokogásba tör ki*): Mondd, mondd, hogy megbocsátasz.

Margherita (*ő is sir*): Nincs semmi, amit meg kellene neked bocsátanom.

Pietro: Ez a te öntudatlanságod, ez ítél el engemet legsúlyosabban. Mondd, hogy megbocsátasz, Margherita, mondd, hogy megbocsátasz! . . . Könyörgök.

Margherita: Hát jó, hát jó . . . megbocsátok, igen megbocsátok . . . megbocsátok.

Pietro (*csókjaival és könyeivel árasztja el*): Ebben a zekében? Nem. (*Leveti és ürügyet keres, hogy Margherita figyelmét másfelé térítse.*) Nézd csak Margherita, esik-e még? (*Mialatt a leány az ablakhoz megy, kinyitja, aztán megint becsukja, don Pietro óvatosan és ügyesen kiveszi a zeke zsebéből a revolvert és felső kabátja egyik zsebébe csusztatja.*)

Margherita: Nem, apa, már nem esik.

Pietro: Jó.

Margherita (*segít neki felvenni felső kabátját. Don Pietro összerezzen. A leány aztán mozdulatlan marad, szinte megmerevedve s kérdő tekintettel kíséri a távozót.*)

Pietro (*miután még egy-két pillanatig habozott, begombolja kabátját*): Isten veled! (*S most távozik, ereje végső megfeszítésével énekelgetve*):

Véremmel bünhődöm,

Mert úgy szerettelek . . .

Emlékem ne feledd . . .

A hang mindinkább távolodva, egyszerre görcsös zokogásba csap át.)

(*A függöny legördül.*)

VÉGÉ.

PARASZTBECSÜLET.

(CAVALLERIA RUSTICANA.)

SZEMÉLYEK :

Turiddu Macca	Nunzia, Turiddu anyja
Alfio di Licodiano, fu- varos	Brasi, lócsiszár
Lola, felesége	Camilla, felesége
Santuzza	Filomena
	Pippuzza.

(Szintér : A falu szabálytalan alakú piacza. A háttérben balról egy kis fásor, mely a templom bejáratáig visz, meg egy kert kerítése, mely a piacot elzárja. Jobbról, két kaktusz-bokor közti, kis ösvény, mely a mezőn vész el. Elől jobbról Nunzia korcsmája ; az ajtó fölött lomb, egy kis padon tojás, kenyér, meg zöldség ; az ajtó másik felén, a fal mellett pad áll. A korcsma a faluba vivő útnak és a piacznak sarkán van. A másik sarkon a csendőrök emeletes kaszárnyája, kapuja fölött az olasz czimer. Valamivel beljebb Brasi istállója széles ereszszel. Balról, legelől kis ház, melynek tetején ruhaszártásra való póznák. Mellette kis utcza. Végül Filomena háza. Póznák.)

ELSŐ JELENET.

(Brasi fején egy csomó szénát visz át a szinen s az eresz alatt leteszi. Camilla a háztétlön, leszedi a kötelekről a ruhát. Az úton templomba igyekvő asszonyok. Az eresz alatt egy paraszt ül, állát tenyerébe nyugtatva és dudolgatva. Misére harangoznak. Filomena kilép Nunzia boltjából s visz valamit kötényében.)

Camilla : Vásárolgatott, Filomena asszony ?

Filomena : Ma husvét van ! *(belép házába).*

Camilla *(Santuzzához, aki izgatottan jő a balselöli úton, arcját felig nagykendőjébe rejtve) :* Jaj, Santa lelkem, tán bizony gyónni mész ?

Santuzza (*felemeli fejét, ránéz, aztán szóltalanul tovább halad*).

Brasi (*Camillához, az istálló kapujából*): Te eredj haza és láss a magad dölga után! Te, te rossznyelvű! (*Camilla belép házába. Egy csendőrhöz, aki a kaszárnya tetejéről nézeget*): Ez is mindig csak kötekednék. Szedte-vette asszonya! (*a paraszthoz, aki az eresz alatt ül*) Jöjjön csak, Jóska! (*behijja az istállóba*).

Santuzza (*a csapszék ajtajában*): Nunzia néni!

Nunzia (*kijöve*): Te vagy az? Mi kell? (*A csendőr eltűnik*).

Santuzza: Ne féljen, nénémasszony, elmegyek én mindjárt. Csak azt mondja meg, hol van a fia, Furiddu?

Nunzia: Hát már meg ide is eljössz Turiddu után? . . . Nincs itthon.

Santuzza: Uram teremtöm!

Nunzia: Tudod, hogy nem szívesen elegyedem abba a ti dolgotokba!

Santuzza (*félrehajtva kendőjét arczáról*): Jaj, Nunzia néném: nem látja, hogy' nézek ki? Krisztus urunk is megszánta Magdolnát . . . Mondja meg, az Isten szerelméért, merre van Turiddu?

Nunzia: Oda van Francofontéba' borért.

Filomena (*kilép háza kapujába, kezét ölébe nyugtatva*).

Santuzza: Nincs! Még az, este itthon volt. Hajnalba' két órakor még látták.

Nunzia: Ne mondd! . . . Pedig az éjjel nem jött ám haza! . . . Gyere csak be, te!

Santuzza: Nem én, nénémasszony! A kigyelmed házába be nem tehetem a lábam.

Brasi (*az eresz alól szól ki*): Hej, Filomena lelkem, husvét napja van ma, békesség ünnepe! Összecsókolódzunk-e mi ketten is?

Filomena: Elhallgasson maga istentelen. (*Bemegy házába*).

Nunzia (*Santuzzához*): No, beszélj hát! Mi baj a fiammal?

Santuzza: Ne kiabáljon annyira, néném!

Pippuzza (*jön a jobbsó kis utcából; karján kosárral*): Kell-e tojás nénémasszony?

Nunzia: Adsz-e hármat egy soldóért? elegendem van, látod!

Pippuzza: Inkább magam eszem meg a gyermekeimmel. Legalább nekem is lesz husvétom!

Brasi: Hé! Nunzia lelkem, meggyónta-e már ma a bűneit?

Nunzia: No hát, mert husvét van, megveszem soldójával. Olvass le tizenkettőt, de egyet kapok ám ráadásnak. Tedd oda a többi mellé, oda . . . Vigyázz, össze ne törjenek! Nesze a pénz.

Brasi: Hallod-é, Pippuzza, hátha nálam is akad egy kis kereseted! Gyere ide én hozzám is! (*A balsó első úton el, Pippuzza utána*).

Nunzia (*Santuzzához*): Beszélj már! Hát mi hírt tudsz a fiam felől?

Santuzza: Nem tudok én semmit.

Nunzia: Hol volt az éjjel, hogy nem jött meg?

Santuzza (*kilőr belőle az elfojtott zokogás; arcát kendőjébe rejti*): Hej, Nunzia néni, Nunzia néni! Nagy az én bánatom!

Nunzia: Hát tudod, hol volt Turiddu?

Alfio (*jön a jobbsó, első úton, kezében palaczkkal*): Hé, Nunzia, van-e még abból a jó hatsoldósból?

Nunzia: Mindjárt megnézem. Turiddunak ma kellett volna hozni Francofontéból.

Alfio: Hisz a' még itthon van! Láttam ma hajnalban! Ugy-e bersagliere sapkát hord?

Camilla (*megint megjelenik a háttelőn*).

Santuzza (*elveszi Alfiotól a palaczkot és odaadja Nunziának*): Hát csak nézzen utána, néni, van-e még belőle? (*Nunzia be a boltba*.)

Alfio: No, Santuzza lelkem, látom már, úgy vagy te itt, mintha csak otthon volnál.

Camilla: Hát kigyelmed is csak haza jött husvétra a feleségéhez?

Alfio: Az ünnepekre csak haza járok.

Filomena (*a kapuban, karján kendő, Camillához*): Hát maga sem jön misére?

Brasi (*balról, futva*): Mindjárt jövök! Mindjárt! Ugyan, Alfio öcsém, ráérvél-e valakit elvinni Mili-tellóba?

Alfio: Holnap rá. Ma husvét van, azért jöttem haza.

Filomena:

„Elmehetsz farsangra — hova kedved tartja.
Husvét meg karácsony — házadba' találjon!“

Camilla (*Alfiohoz*): Hát mit szól hozzá a felesége, hogy csak husvétkor meg karácsonykor látják egymást?

Alfio: Nem kérdem én, mit szól hozzá. Én járok a magam dolga után, Ha egyszer fuvaros vagyok s olyan a mesterségem, hogy mindig erre-arra kell kószálnom!

Nunzia (*hozza a telt palaczkot, másik kezében összehajtogatott kendője, melyet rátesz a zöldéséges padkára*): Jobb annál a másiknál, Alfio gazda; majd ha megkóstolta, szóljon hogy' ízlett. Egészségére válják! Tizenyolcz soldo.

Filomena: Nem okosan beszélt kend, Alfio gazda. Fiatal az asszony.

Alfio: De tudja ám, hogy én velem veszedelmes vón' kikötni . . . (*mellére üt*) aztán meg nem vagyok én olyan tökkelütött — van itt ész! (*Két karabélyos díszgyenruhában kijő a kaszárnyából, aztán eltávoznak a templom előtti úton*). Megtudom őrizni a házamat magam is, nincs szükségem azokra a verestolla-okra! Hál' Istennek, tudják ezt a faluban! (*Második harangozás.*)

Filomena (*keresztet vet*): És ne vigy minket a kísértetbe . . . *bezarja kapuját, fejére teszi a kendőt, aztán megindul a templom felé.*

Camilla: Megyek én is, Filomena, megyek mindjárt *(lemegy a tetőről)*.

Filomena (Alfiohoz): Jobb lesz, ha kend is hazamegy, maga hitetlen, oszt' megmondja feleségének, hogy már másodszer harangoznak.

Alfio: Megyek már, úgyis a lovaim után kell nézmem; szólok neki egy füst alatt. Ne higgye kigyelmed, hogy nem vagyok jó keresztény!

Nunzia (Alfiohoz): Tizenyolcz soldot mondtam!

Alfio: No, no, nem szököm el. Hadd olvasom csak meg...

Camilla (balfelől, az első utcából, fején kendő; kulcsot át Brasinak): Itt a kulcs, ha netalántán hazakéne néznie! Aztán ne jöjjön ám megint, mikor már vége a misének *(el a templom felé Filomenával)*.

Brasi (bemegy az istállóba. Többen is mennek a szinen, a templom felé tartva).

Alfio (Nunziához): Meg egy az tizenyolcz! Fogjad! Vegyed jó hasznát! *(Visszamegy arrafelé, a honnan jött)*.

Nunzia: Hé, Alfio gazda, hát hol is látta csak a fiamat?

Santuzza (meghuzza szoknyáját, halkán): Az istenért, ne szóljon neki...

Alfio (hátrafordul): Arra mifelénk, hajnalba', a mikor megjöttem. Nagyon sietős lehetett a dolga, mert szaladt; észre se vett. Talán ideküldjem, ha látom?

Nunzia: Minek!?! *(Alfio el; Santuzzához)* Miért huztad meg a szoknyámat?

Santuzza (nem felel; lecsüggeszti fejét).

Nunzia: Jaj istenem... hova gondolsz?

Santuzza (kötényébe rejtve arcát, zokogásba tör ki): Jaj, jaj, Nunzia néni!

Nunzia (bámulva): Hát Lóla? Az Alfio felesége? Jézusom!

Santuzza: Mi lesz most velem, hogy elhagyott!

Nunzia: Jaj lelkem, lelkem! Mit nem mondasz! . . . De nem, nem, hiszen a' nem lehet igaz! . . . Másnak is lehet bersagliere sapkája!

Santuzza: Jól látta azt Alfio gazda. Ő volt bizony. Turiddu.

Nunzia: Hogyan tudod?

Santuzza: Hát csak . . . tudom. Mig el nem vitték katonának, nagyon jóba voltak Lólával.

Nunzia. No bizony! Mikor pedig megjött, látta, hogy már férjnél van, oszt' belenyugodott!

Santuzza: De Lola nem ám! Bizony az nem nyugodott bele!

Nunzia: Eh, mit tudod te azt?

Santuzza: Mit? Hát tudom, hogy valahányszor látta, hogy elmegy a házunk előtt, majd felfalta a szemével! Jaj, az a gonosz, hogy szóba elegyedett vele mindannyiszor! — „Hé Turiddu, hát mi járatban van erre mifelénk? . . . Hát ha már egyszer nem ugy rendelte az isten! Most már más lett az uram!” — A' bizony, rendelte ám az isten, hogy mézes szóval csalogassa, csábitgassa! Turiddu oszt' odajött az ablakunk alá danolni, csak hogy boszantsa Lólát, amért hogy máshoz ment! . . . De csak jó! mondják: akik egymást megszeretik, egymást többé nem feledik! . . . Én meg ahogy hallottam a nótáját, majd kiugrott a szivem örömében! Bolond voltam! Haj, ha nemet mondtam volna, mikor kért: „Nyisd ki, lelkem Santuzzám, ha csak egy piczikét szeretsz!” . . . Hogy állhatam . . . volna ellen? . . . De mondtam ám neki: Esküdjél meg előbb, hogy el nem hagysz! . . . Meg is esküdött. Aztán meg, ahogy megtudta a dolgot Lola, féltékeny lett rám s a fejébe vette, hogy elcsalja tőlem! Egyszer aztán, mintha csak kicserélték volna Turiddu! . . . Persze ő tagadja, mert sajnál, de szeretni, nem szeret az már engem! . . . Most, hogy ilyen állapotba' vagyok: ha a

bátyáim megtudják, megfojtanak a tulajdon kezükkel! ... De mit bánom én? Csak Turiddu ne szeretné azt a másikat, meghalnék én szívesen! Tegnap oda jött hozzám s azt mondta, valami dolga akadt, el kell mennie. Olyan becsületes arczczal mondta! Én uram istenem, hogy lehet az ember ilyen arczczal Júdás! Később a szomszéd-asszonyunk átjött hozzánk fonnin, aztán azt mondta, hogy látta Turiddut arra mifelénk, a Lola háza előtt!

Nunzia (*keresztet vet*): Boldogságos szent szüz! Mit beszélsz ezen a szent napon?

Santuzza: Jaj, csunya nap ez énnekem, csunya nap, csunya nap!

Nunzia: Te, menj imádkozni! Könyörögj az istennek!

Santuzza: Nem bírok, Nunzia, nem bírok!

Nunzia (*széthajtja a kendőt és fejére teszi*): De bizony én nem akarok lekésni a miséről.

Santuzza: Csak menjen, majd én azalatt vígyázok itt. Ne féljen, nem vagyok én tolvaj!

Nunzia: Hát mit akarsz csinálni?

Santuzza: Tudom is én! Várok itt rá (*a padkára mutat*); úgy várok rá, mint a koldus az alalmazsnára.

Nunzia: Micsoda? az én házamban?

Santuzza: Ne féljen, nem megyek be. De az ajtaja előtt csak nem ver el, Nunzia néni! Hiszen most templomba készül — hát tegyen úgy, ahogy Krisztus urunk! Hadd maradjak itt! Hadd beszéljek vele utólszor... úgy adjon az uristen nyugalmat halottjainak!

Nunzia (*megfordul a templom felé*): Uram Krisztus, segítsd meg!

Brasi (*az istállóból kisietve*): Várjon csak, Nunzia lelkem! Mind a kettőnknek nyitva a bódénk, jöhetünk mi utolsóknak is! (*Nunzia már eltűnt. Brasi*

Santuzzához): Hát te még misére sem mész, galambom? Elmondjunk együtt egy pár miatyánkot?

Santuzza: Hagyjon engem békén.

Brasi: No, no — nem eszlek meg, ne félj, szivem! Mintha nem tudná az ember ...

Nunzia: Ne bántson, mondom már!

Pippuzza (*a balsó első utról, pihegve*): Még jókor jövök. Brasi gazda?

Brasi: Csak szaladj, majd odaérsz! (*Pippuzza el.*) Ládd-e kincsem, én olyan vagyok, mint a harangozó. Becsőditem a népet a templomba, magam meg kívül maradok! (*a háttér jobbsó útjára néz.*) Ej, ha, ezért mondtad, hagyjalak békén ... Itt van a jó madár ... No most már békén hagylak. (*A templom felé el.*)

MÁSODIK JELENET.

TURIDDU (sietve jobbról). SANTUZZA (láttára felszökik).

Turiddu: Ej, Santuzza! mit csinálsz itt?

Santuzza: Vártam kendet.

Turiddu: Hol az édes anyám?

Santuzza: Misén.

Turiddu: Menj hát te is. Majd vigyázok itt én!

Santuzza: Nem megyek templomba.

Turiddu: Husvét napján?

Santuzza: Tudja kend, hogy nem mehetek!

Turiddu: Hát mi kell?

Santuzza: Beszélni akarok kendeddel!

Turiddu: Itt, az utcza közepén?

Santuzza: Bánom is én.

Turiddu: Meglátnak!

Santuzza: Hadd lássanak!

Turiddu: Mi bajod hát?

Santuzza: Mondja kend, hol járt most?

Turiddu: Ejnye már no! Hát ezzel meg mit akarsz?

Santuzza: Hol volt kend az éjjel?

Turiddu: Micsoda? Hol voltam az éjjel?

Santuzza: Mért haragszik meg, mikor csak azt kérdem, hol járt? Hát nem mondhatja meg?

Turiddu: Francofontében.

Santuzza: Nem igaz. Hajnalba két óraker még itt volt.

Turiddu: Hát akkor voltam, a hol voltam.

Santuzza (*kendője vállára csuszik*): Turiddu, mért bánik kend így velem? Nézzen kend rám — olyan halovánnyá tett a bánat, hogy maholnap temetőbe vihetnek.

Turiddu: Te vagy az oka; tudj' Isten miféle bogarad van; aztán itt engem nyaggatsz! Keresed, merre jártam, mintha bizony gyerek volnék, meg aztán nem tehetném azt, a mi nekem tetszik!

Santuzza: Nem igaz; én nem kerestem. Itt mondták, épen most mondták, hogy hajnalban a Lola kapuja előtt látták.

Turiddu: Ki mondta?

Santuzza: Alfio gazda maga mondta, a férje!

Turiddu: Micsoda? Alfio? Hát ilyen a te nagy szerelmed? Ilyeneket hitetsz el Alfioval? Nem bánád, ugy-e, ha leszurna?

Santuzza (*térdre hull, összekulcsolt kezekkel*): Jaj Turiddu, hogy mondhat kend ilyet!

Turiddu: Kelj föl, ugyan ne komédiázz! Kelj fel, mondom, mert mindjárt itt hagylak.

Santuzza (*lassan fölemelkedik*): Itt hagysz? Mikor nekem akkora a bánatom!

Turiddu: Hát mit csináljak, ha egyszer nem hiszed, a mit mondok? Hanem persze, a mit mások mondanak rám, azt elhiszed! Nem igaz abból az egészből semmi! Alfio megtévedett! Én a dolgom után néztem. Ládd-e, a fejedbe vetted ezt a Lola-historiát, aztán épen most, mikor itthon az ura! Látod, de bolond vagy!

Santuzza: Hiszen az ura csak ma reggel jött meg!

Turiddu: Ah? hát már ezt is tudod! Szép e' nagyon! Hát mindent kitudsz? Te ispion! Hát már én semmit se csinálhatok?

Santuzza: Dehogy nem, Turiddu, csinálhatod velem azt is, hogy mint egy kezes bárányt, levágsz a két kezeddél, én még akkor is megnyalogatnám a kezedet, mint a kutya!

Turiddu: Nohát, mit kell?

Santuzza: De az a Lola! az a Lóla! Az juttat engem kárhozatra!

Turiddu: Ugyan ne bántsá azt a Lolát!

Santuzza: Hát ő miért bánt engemet? Miért akar téged ellopni tőlem — tőlem, mikor másom úgy sincsen!

Turiddu: Mondom már, félre beszélsz.

Santuzza: Dehogy beszélek, dehogy! Hát nem jártál utána, mielőtt katonának vittek?

Turiddu: Ej, régen volt az! Most Lola már férjnél van.

Santuzza: Hát ha van?! Nem szereted még most is, ha férjnél van is? S nem lopott-e el tőlem féltékenységből? Nem égeti-e a lelkemet, hogy miatta csaltál meg?!

Turiddu: Ugyan, hallgass már!

Santuzza: Nem én, nem hallgathatok, mikor így forr bennem a méreg! Mi lesz velem, ha elhagysz?

Turiddu: Dehogy hagylak, csak ne zaklass! De megmondtam már: azt akarom tenni, ami nekem tetszik! Az én nyakamra ugyan nem tesz lánczot senki!

Santuzza: Hát ezt miért mondod?

Turiddu: Azért, hogy bolond vagy ezzel az ok-talan féltékenységeddel!

Santuzza: Hát tehetek én róla? Nézd, mire jutottam! Lola szebb nálam, tudom én jól. Arany van a nyakán, arany az ujján! A férje ellátja mindennel — úgy jár, mint a szűz Mária ott az oltárunk fölött! Az a czeda asszony!

Turiddu: Mondtam már, ne bánts!d!

Santuzza: Ugy-e hogy pártját fogod?

Turiddu: Nem fogom én. Entőlem lehet olyan, mint a szüz Mária. Én csak azt nem engedem, hogy olyan legénynek tartsanak, aki nem járhat a maga lábán! Nem biz én!

HARMADIK JELENET.

LOLA (a jobbsó első utról), TURIDDU, SANTUZZA.

Lola: Turiddu, nem látta templomba menni az uramat?

Turiddu: Nem én, csak most jöttem!

Lola: Azt mondta, a kovácshoz megy, mert a keselynek leesett egy patkója, aztán mindjárt jön utánam. Hát kendtek meg itt künn hallgatják a misét, trécselve?

Turiddu: Hát azt monta itt Santu — — —

Santuzza: Azt mondtam, hogy nagy nap van és hogy az uristen odafönn az égben mindent meglát!

Lola: Hát maga akkor mért nem megy a templomba?

Santuzza: Oda csak az járjon, a kinek tiszta a lelkiismerete.

Lola: No hál' istennek az enyém az! Köszönöm az uristennek!

Santuzza: Csak köszönje is! Van miért hálálkodnia! Nem hiába mondják: Sok jár a földön, a ki nem érdemli meg, hogy a porát tapossa!

Turiddu: Jerünk no, Lola, nincs itt semmi dolgunk!

Lola: Sohse zavarom én kendet! Tudom én az utat magam is! Csak végezzék dolgukat.

Turiddu: Nincs nekünk egymással dolgunk!

Santuzza (megfogja kabátját és visszatartja): De van még!

Lola: Jó mulatságot, Turiddu. Csak végezzenek hát, én is végzem a magam dolgát. (El a templomba.)

NEGYEDIK JELENET.

TURIDDU. — SANTUZZA.

Turiddu (*dühösen*): Látod, mit csináltál?

Santuzza: Látom!

Turiddu: Készakarva tetted?

Santuzza: Készakarva.

Turiddu: Hah, hogy a pokol . . .

Santuzza: Hát csak szurj le!

Turiddu: Készakarva tetted? Készakarva!

Santuzza: Szurj le hát, nem bánom én!

Turiddu: Hajh — dehogy nyulok hozzád. Még azért se, hogy leszurjalak! (*Menőben.*)

Santuzza: Itt hagysz?

Turiddu: Nem érdemelsz mást! (*A templomból kihallatszik a csengetés.*)

Santuzza: Ne hagyj el, Turiddu! Hallod azt a csengetést?

Turiddu: Énnekem ne parancsolgasson senki!

Santuzza: Nem bánom, ha te a csizmáddal taposol az arcomra! De őtöle nem veszek föl semmit!

Turiddu: Eh! hagyjuk abba! legyen már vége ennek a sok bolondozásnak!

Santuzza: Hová mész?

Turiddu: Mit kérded? Misére!

Santuzza: Nem igaz: Lolához mész! Meg akarod neki mutatni, hogy itt hagyta az ő kedvéért! Hogy én velem nem törődöl.

Turiddu: Elment a jó dolgod?

Santuzza: Ne menj el, Turiddu! Ne menj el a templomba, vétkezni! Ne menj el épen ma! Ne bánts meg ilyen nagyon az előtt az asszony előtt!

Turiddu: Te bántasz meg engem az egész világ előtt! Meg akarod mutatni, hogy egy lépést sem tehetek, hogy a szoknyádba kell kapaszkodnom, mint a kis gyerekek!

Santuzza: Mit törődöl te övele, ha nem akard, hogy meghaljak kétségbeesésemben?

Turiddu: Bolond vagy! Örült vagy!

Santuzza: Az vagyok, örült! Ne hagyj itt, ezekkel az én örült gondolataimmal . . .

Turiddu: Eh! végezzünk! a lelkét is!

Santuzza: Turiddu, arra az istenre, akit most mutatnak föl az ostya képiben, ne hagyj el Loláért! (*Turiddu el*). Ah! . . . átkozott legyen a husvétod!

ÖTÖDIK JELENET.

ALFIO (sietve a jobbsó utcából). SANTUZZA (a szin közepén).

Santuzza: Hej, Alfio gazda, be jókor jön!

Alfio: Mennyire vannak a misével, Santa?

Santuzza: Megkésétt már. De a felesége be-
ment kend helyett Turiddu Maccával.

Alfio: Hát ezzel meg mit akarsz mondani?

Santuzza: Azt, hogy a felesége alig bir járni a sok aranytól, amit ráaggat, oszt' becsületére válik kendnek!

Alfio: Hát neked ahhoz mi közöd?

Santuzza: Hát csak annyi, hogy míg kend oda-
jár megkeresni a kenyerét, meg ami ajándékra
kell a Lola számára, addig az meg másféle uton-
módon becsüli meg a kend házat!

Alfio: Mit beszélsz?

Santuzza: Azt, hogy míg magát csapja a szél
meg az eső, Lola nem nagyon búsul kend után!

Alfio: Te Santa, ha részeg vagy ilyen jókor
reggel, husvét napján, hát majd lesz gondom rá,
hogy megeredjen az orrod vére.

Santuzza: Észemen vagyok én, lelkem! Tudom
én, mit beszélek!

Alfio: Jól van hát! Ha igazat mondtál, meg-
köszönöm, még a kezedet is megcsókolom érte,
mintha az édes anyám volnál, aztán most keltél

volna fel a temetőből! De ha hazudtál, az édes anyám koporsójára esküszöm, hogy nem érsz majd rá megsiratni amit tettél — se te, se az egész nemzetséged!

Santuzza: Nem siratom én; nem tudok én sirni. Nem sirtam én még akkor sem, mikor a tulajdon szemeimmel láttam Turiddu Maccát a kend feleségéhez menni, — Turiddu, a ki miatt becstelen vagyok!

Alfio (*egyszerre visszatér nyugodtsága*): No ha igaz: köszönöm!

Santuzza: Ne köszönje... mert én nagy bűnös vagyok!

Alfio: Dehogy vagy az! Bűnösök ám azok, akik beléd dőfték a késüket, — meg én belém! Mert ha mindkettőt leszurnák mérges, hegyes vassal, az is kevés volna nekik!... Ha látod a feleségemet, mondd meg neki, haza mentem, hozok ajándékot az ő kedves Turiddujának (*el a jobbsó első uton*).

(*A nép kijön a templomból és oszladozik, ki jobbra, ki balra. Jön Turiddu, Lola, Camilla, Nunzia, Filomena, s észre sem veszik Santuzzát, a ki a jobbsó hátsó uton vár kendőjébe burkolózva. Brasi egyedül jön, s észreveszi.*)

Brasi: Ninini, Santa lelkem, hát te meg akkor mész misére, mikor már mindenki hazamegy?

Santuzza: Halálos bűnbe estem, Brasi bácsi!
(*El a templom felé.*)

HATODIK JELENET.

BRASI (*befordul egy pár percze az istállóba.*) CAMILLA (*haza felé tart.*) FILOMENA (*a kulcsot bedugja a kulcslyukba.*) NUNZIA (*belép bódéjába, hogy letegye nagykendőjét.*) TURIDDU. LÓLA.

Turiddu (*Lólához, ki maga is hazamenőben van*):
Hát csak így megy el, nem is szól hozzám?

Lola: Haza megyek — nem t'om, mi lehet az urammal. A templomban nem láttam...

Turiddu : Eh, mit! Majd idejön a piacra! Most úgy is megiszunk egy pár pohár ó bort; husvét van, jó barátok meg jó szomszédok ilyenkor mindig koczintanak egymás egészségére. Ne menjenek el maguk se, Filomena néném, meg kegyelmed se, Camilla lelkem!

Filomena : Jövök én mindjárt! *(Be a házba, aztán kendő nélkül ki.)*

Lola : Köszönöm Turiddu, de nem vagyok én most szomjas.

Turiddu : Ugyan, már ne bántson meg ennyire. . . Csak nem haragszik rám?

Lola : Már miért haragudnám?

Turiddu : 'sz én is azt mondom! Miért haragudnék, mikor nem vétettem semmit? Aztán meg husvét napján úgyis meg kell egymásnak bocsátanunk, ha mi bününk van! Elküldtünk most Alfio gazdáért is, igyék ő is velünk!

Brasi *(közelegve)* : Tyuhaj! Igyunk egyet!

Camilla : No már ahol az jarja, hogy „igyunk egyet“, ott kigyelmed sohse hibázik! *(Összehajtogatja kendőjét és karjára teszi.)*

Turiddu *(a bolt felé kiált)* : Édes anyám! van-e még abból a jóféléből?

Nunzia *(kilép a boltból, bosszusan)* : Persze, abból, amelyikből ma kellett volna hoznod Francofontéből! . . .

Turiddu : Ej, hagyja el! Husvét van ma! Ne haragudjék az emberre kigyelmed is! Majd elmondom azután! Látja, hogy várnak már a pajtásaim!

Filomena : No, Nunzia néném, ma ugyan nem sokat nyer a borán!

Turiddu : Micsoda? Fizetek én! van énnekem pénzem! *(Nunzia be a boltba.)*

Brasi : Az iszsza el, a kinek van!

Lola : Hm, ki tudja, hányszor csinált ilyeseket. mikor odalenn járt katonáskodni, hányszor kínálta

borral ott is a menyecskéket? Látszik, hogy ért hozzá!

Turiddu: Ugyan, micsoda menyecskéket, micsoda menyecskéket! Akkor is itt járt az én eszem, a szülőfalumban!

Camilla: Ehüm, beszélhet kigyelmed! Hiszi a piszi!

Turiddu: Hunczut legyek, nénémasszony, ha nem igaz! Hát iszen tudja, az asszonyok szeretik a bersaglieret, azokat a hosszú-tollas kalapokat... Lelkem, galambom — hajtják itt, amott meg olyat kacsintanak az emberre, hogy — no! Már én nem vagyok olyan nézz ide, nézz oda! Én rám ugyan nem mondhatják: „Mihelyest nem látja, nem is gondol rája!“

Lola: Jaj, ezek a férfiak, — de hamisak!

Turiddu: Hamis ám az asszony, nem a férfi. Előbb szépen esküdzönek, aztán ha egy szegény ördögnek el kell mennie, aztán náluk felejtí a szívet meg az eszét, nem ehetik, nem alhatik bujában, mert az az egy dolog jár a fejében mindig: egyszer csak, mintha a mennykő csapna beléje, azt hallja: „tudod-e már, férjhez megy a galambod!“ Az ember azt hiszi, mindjárt elnyeli a föld!

Filomena: „Püspökségre, házasságra — gondolkak a mennyországba — ott van minden kicsinálva!“

Lola: Oh, kigyelmed el is hiszi neki! Elhiszi, hogy csak egyen jár az eszük, mikor máshová mennek, más leányok közé? Azt hiszi, hogy rájuk se néznek? A legeslegelsővel, a ki elébük akad, mindjárt összeszűrük a levét!

Turiddu: De már engedjen meg —

Nunzia *kijő korsóval és pohárral*): Még ennyi maradt belőle. Ő a hibás!

Camilla: No most uczzu neki!

Brasi: Hejhuj, igyunk rája! Kend fizeti!

Turiddu: Állok a szavamnak! Nem iszik kigyel-med is, édes anyám?

Nunzia: Nem kell nekem! (*Morogva be a bolla.*)

Turiddu: Megorrolt valamiért — tudj' isten miért. Ej, ezek az öregek, ezek az öregek! Nem akar sehogyse eszükbe jutni, mit csináltak, mikor ők is fiatalok voltak! Egészségére, Lola asszony! Az isten éltesse, Camilla néném! Igyék no, Brasi bátyám! Busuljon a ló, elég nagy a feje!

HETEDIK JELENET.

ALFIO (*jobbról jő*). VOLTAK.

Alfio: Adj' Isten jó napot!

Turiddu: Jöjjön csak ide, Alfio gazda! Igyék meg egy kortytyal; no, egymás egészségére! (*tölt neki*)

Alfio: (*keze hátával visszatolja a poharat*): Köszönöm Turiddu, de a kend borából nem kérek. Megárthatna.

Turiddu: Ahogy tetszik. (*Kiönti a bort s a poharat leleszi a padkára; merően egymás szeme közé néznek.*)

Brasi (*mintha valaki az istállóból híná*): Megyek már!

Turiddu: Akar valamit velem, Alfio gazda?

Alfio: Nem én, semmit. A mit akartam, már ugysis tudja.

Turiddu: Hát akkor csak tessék parancsolni.

Brasi (*az eresz alól kiintetet feleségének, hogy menjen onnan. Camilla el.*)

Lola: De hát miről beszéltek?

Alfio (*nem is ügyelve rá, félretolja karjával*). Ha kijönne egy kicsit, arra felé, megbeszélhetnők azt a dolgot . . .

Turiddu: Várjon meg a falu végén. Csak haza megyek; elhozom azt, a mi kell, aztán mindjárt

megyek. (Ölelkeznek, csokolódnak. Turiddu gyöngén Alfio fülébe harap.)

Alfio: Jól megharapta, Turiddu öcsém! Mutatja, hogy jó szándéka van. E' már aztán tisztesség!

Lola: Jézus Mária, hova megy édes gazdám?

Alfio: Ide nem messze. Különben mit kérded? Neked jobb lesz, ha nem jövök onnan haza!

Filomena (távozik, remegve): Uramfia!

Turiddu (félrehívja Alfiot): Hallja, Alfio! A milyen igaz, hogy egy isten van az égben, olyan igaz, hogy szó nélkül hagynám magam kendtől leszurni. De még tartozásom van e földön; Santát én kergettem szégyenbe. S a milyen igaz, hogy egy isten van az égben, olyan igaz, hogy levágom kendet, mint a kutyát, hogy az a szegény lány ne maradjon az ut közepén!

Alfio: Jól van öcsém; kiki gondoljon a maga bajával (a jobbsó hátsó utcán el.)

NYOLCZADIK JELENET.

TURIDDU, LOLA. Később NUNZIA.

Lola: Jaj, Turiddu, kend is elhagy ebben a nagy keservemben?

Turiddu: Most már semmi közünk egymáshoz. Végeztünk. Nem látta, hogy életre-halálra csokolódtunk össze? Édes anyám!

Nunzia (kijő): Mi kell?

Turiddu: Elmegyek; egy kis dolgom van. El kell mennem. Adja ide a kertajtó kulcsát, arra rövidebb lesz az utam. Most meg öleljen meg, édes anyám, mint mikor katonának vittek, s kigyelmed azt hitte, hogy sohse jövök már meg! Hiszen ma husvét van!

Nunzia: Hát ezt meg miért mondod?

Turiddu: Há'szen a bor beszél énbőlőlem! Kicsit sokat ittam — megyek friss levegőre! Ha

aztán . . . édes anyám, Santának senkije sincs e világon — meg ne feledkezzék róla! (el.)

KILENCZEDIK JELENET.

NUNZIA (*rémülten*), LOLA (*zavarodottan*), GAMILLA (*feltűnik az utca sarkán*), FILOMENA (*háza előtt*), BRASI (*az eresz közelében*).

Nunzia: Ugyan, mi baj lehet?

Brasi (*odasiet*): Lola szívem, menjen haza az istenért!

Lola (*nagy zavarban*): Miért menjek haza?

Brasi: Nem illik, hogy ilyenkor itt álldogál a piacz közepén. Ha akarja, hogy elkísérjem . . . Te meg, Camilla, maradj-itt, Nunzia néni mellett. Hátha — —

Filomena (*közelegve*): Jézus Mária! Jézus Mária!

Nunzia: Hova ment hát a fiam?

Camilla (*férjéhez sugva*): Mi volt hát?

Brasi (*halkan*): Nem láttad, bolond, hogy' harapott a fülébe? Annyit tesz az, hogy vagy én szur-lak le téged, vagy te engem!

Camilla: Jaj, irtalmas szűz Máriám!

Nunzia (*mind izgatottabban*): De hát hol a fiam? Mi baj van itt?

Lola: Az a baj, hogy rossz husvétünk van, még- reggé válik bennünk az a bor, amit megittunk!

Pippuzza (*aháttérből előre szaladva, kiabál*): Agyon- szurták Turiddut! Agyonszurták Turiddut!

(*Mind sikoltozva a háttér felé szaladnak; Nunzia örülteként tépi haját. A színen két karabélyos fut át.*)

(A függöny legördül.)

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Main body of faint, illegible text, appearing to be bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text centered below the main body of text.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR
Lelt.
2485-1868

